

Marjan MALEŠIČ*

POROČANJE MEDIJA SPUTNIK NEWS IN ODZIV NANJ V KONTEKSTU STRATEŠKEGA KOMUNICIRANJA MED RUSKO FEDERACIJO IN EVROPSKO UNIJO**

Povzetek. Razvoj strateškega komuniciranja v Ruski federaciji je v funkciji projiciranja njene mehke moči, tudi v odnosu do Evropske unije. Ta je v odzivu nanj razvila svojo lastno strukturo strateškega komuniciranja, s katero si želi v ciljnih javnostih uveljaviti svoje ideje, vrednote in politike. Analiza vsebine poročanja medija Sputnik News razkrije, da medij v kontekstu strateškega komuniciranja izvaja propagando, pri čemer prevladujejo rutinske laži, teorija zarote in obtoževanje »drugega«. Analiza odziva na Sputnikovo poročanje s strani strukture strateškega komuniciranja Evropske unije pokaže, da ta navaja dejstva, številke in dokaze, ki so verodostojni in prepričljivi. Sprti strani iste izseke dejanskosti interpretirata diametralno nasprotno, kar kaže na velik idejni, vrednotni in politični razkol v njunem odnosu.

Ključni pojmi: strateško komuniciranje, propaganda, Ruska federacija, Evropska unija, Sputnik News, The Disinformation Digest

Uvod

Prizadevanja različnih entitet, da bi brez uporabe oboroženega nasilja ali ob njegovi minimalni uporabi uresničile svoje interese in izpolnile strateške cilje, segajo daleč v preteklost,¹ sistematični in celoviti strateški koncepti pa so se na tem področju razvili po prvi svetovni vojni. Do danes so bili najbolj vidni med njimi strategija posrednega nastopanja, spopad nizke intenzivnosti, nevojne vojaške operacije, informacijsko bojevanje, nesimetrično vojskovanje, strategija razumne moči ter hibridno vojskovanje. Pomembne prvine naštetih konceptov se povezujejo tudi s komuniciranjem, pa naj gre za psihološko bojevanje in propagando ali za psihološke operacije, informacijske operacije, javno diplomacijo in odnose z javnostmi. V zadnjem

* Dr. Marjan Malešič, redni profesor, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija.

** Izvirni znanstveni članek.

¹ O tem, kako dobiti bitko brez boja, če spopada že ne moremo preprečiti, je v 5. stoletju pr. n. št. pisal kitajski strateg in vojaški mislec Sun Cu (2007).

obdobju se v kontekstu *hibridnega vojskovanja* uveljavlja koncept *strateškega komuniciranja* (prim. Malešič, 2019).²

Na temo strateškega komuniciranja med Rusko federacijo (v nad. Rusijo) in Evropsko unijo (v nad. EU) je bilo v zadnjem času opravljenih večje število analiz. Johnston (2015; 2016) je analiziral rusko informacijsko bojevanje na »domači fronti« in rusko propagando v povezavi z ukrajinsko vojno. Izpostavil je vprašanje državnih odlikovanj za novinarje, ki so objavljali ponarejene zgodbe in so bili obravnavani kot »vojaki na ideološki fronti«, cenzuro, razumevanje informacij kot orožja ter zgodovinsko naracijo, v kateri se prepletata resničnost in mit. Kelly in Paul (2020) sta na primeru ukrajinske krize proučevala različne strategije vplivanja in pri tem opozorila, da je Rusija ob aneksiji Krima uporabila »hibridno mešanico«, ki je prorусko občinstvo prepričala, da je šlo za pravično dejanje. Reid (2018) je prek svoje analize opozorila, da je izjemno pomembna tudi obramba pred negativnim strateškim komuniciranjem. Tudi ona je raziskovala »negativne informacijske kampanje«, ki jih je Rusija izvajala ob priključitvi Krima ter med obojestranskimi spopadi v Donecku in Lugansku. Pashentsev (2020) je strateško komuniciranje med EU in Rusijo proučeval v kontekstu nevarnosti pojava 3. svetovne vojne oziroma potrebe po ohranjanju svetovnega miru. Poziva k normalizaciji odnosov med EU in Rusijo, ki je v obojestranskem interesu. Opozarja na notranje probleme EU in držav članic, ki vplivajo na uspešnost njihovega strateškega komuniciranja in na dejstvo, da EU na področju strateškega komuniciranja Rusijo in ISIL obravnava na enak način. Pomembni sta tudi dve uradni analizi ruskega strateškega komuniciranja. Natova parlamentarna skupščina ugotavlja, da ruski državni mediji od oblasti prejema tedenska navodila, kako poročati. Ne premorejo dvoma, ne poznajo etičnih meja, ponarejajo dokaze in objavljajo laži³ (NATO Parliamentary Assembly, 2018). Generalni direktorat EU za zunanjo politiko pa poroča, da rusko strateško komuniciranje Zahod prikazuje kot agresivno in ekspanzionistično entiteto, ki pa je slabotna in na robu propada, prav tako opozarja tudi na laži⁴ (Directorate General for External Policies, 2016).

Naša analiza raziskovanje na tem področju nadgrajuje, s tem ko *empirično*

² Zdi se, da se v sodobni družbi, ki je pogosto označena kot *postresnična družba* (*post-truth society*), v kateri čustva, prepričanja in populistična občutja prevladujejo nad dejstvi, podatki in točnimi informacijami (iz slovarja *English Oxford Living Dictionaries*), pomen strateškega komuniciranja oziroma sorodnih konceptov krepi. Pomembna značilnost *postresnične družbe* so lažne novice oziroma dezinformacije. Poleg tega živimo tudi v družbi vse večjega nezaupanja (*post-trust society*; Löfstedt, 2005: 4), v kateri je zaradi upada zaupanja javnosti v institucije uspešno posredovanje sporočil izjemno zahtevno opravilo.

³ Med njimi so, da Švedski grozi skorajšnja državljanska vojna, da je v tej državi število posilstev naraslo za 1000 odstotkov in da je ameriško letalo odrglo jedrsko bombo na Litvo.

⁴ Na primer, Američani so sestrelili pogrešano malezijsko letalo MH370, Zahod je pobijal priče srbskih vojnih zločincev, ki so jim sodili v Haagu, ameriška vlada je sama načrtovala teroristični napad 11. 9. 2001 ipd.

proučuje rusko strateško komuniciranje prek medija Sputnik News (v nad. Sputnik), ki je namenjen tuji javnosti, ter odziv strukture strateškega komuniciranja EU na Sputnikovo poročanje. Najprej na kratko predstavljamo koncept strateškega komuniciranja in analiziramo strukturo strateškega komuniciranja v Rusiji in EU. V nadaljevanju ponujamo zgoščen teoretičen model za proučevanje propagande in izsledke zgoraj omenjene empirične analize, o katerih tudi razpravljamo. V zaključku povzemamo ključne ugotovitve teoretične in empirične analize strateškega komuniciranja in propagande kot njegove pomembne oblike.

Analizo usmerjajo naslednja raziskovalna vprašanja: 1) kaj je strateško komuniciranje in katere so njegove temeljne oblike, ki se uporabljajo na varnostnem področju, 2) kakšna je narava ruskega strateškega komuniciranja in katere propagandne prvine prevladujejo v Sputnikovem naslavljanju tuje javnosti in 3) kakšna je narava strateškega komuniciranja EU in kakšen je odziv njegove strukture na Sputnikovo poročanje.

Na raziskovalna vprašanja poskušamo odgovoriti s pomočjo analize literature o konceptu strateškega komuniciranja, analize vsebine uradnih dokumentov EU o tej temi in analize vsebine poročanja medija Sputnik, ki velja za glasilo uradnega Kremlja in je del strukture ruskega strateškega komuniciranja.⁵ Analiziramo 47 člankov, ki jih je ta medij na svoji spletni strani objavil med 1. januarjem 2018 in 31. decembrom 2019, kar poudari aktualnost analize. Deskriptorja za izbor iz baze izvirnih člankov sta bila Rusija in Evropska unija. Vsebinski kriterij za določitev vzorca pa so bile štiri poročevalske teme, in sicer sankcije Zahoda proti Ruski federaciji, afera Skripal, sestrelitev malezijskega letala v ukrajinskem zračnem prostoru in uporaba kemičnega orožja v sirski vojni. Po izboru člankov analiziramo njihovo vsebino in jo primerjamo s ključnimi prvinami modela za proučevanje propagande, ki so orisane v nadaljevanju. Prav tako analiziramo 47 odgovorov, ki jih je na te Sputnikove članke pripravila in na svoji spletni strani The Disinformation Digest objavila struktura strateškega komuniciranja EU in s tem želela opozoriti na pristranskost, selektivnost, manipulacije in dezinformacije v njegovem poročanju.

Opredelitev strateškega komuniciranja

Besedna zveza strateško komuniciranje se je pojavila v povezavi z nacionalno strategijo in na področju obrambe ter se je hitro razširila na druga družbena področja. Za njegov razvoj obstajata dva temeljna razloga:

⁵ Sputnik, ki ga financira država, je bil ustanovljen leta 2013 kot del obsežnega prestrukturiranja ruskih vladnih medijev. Skladno s predsedniškim dekretom je namen Sputnika »poročati tujini o državni politiki Rusije in javnem življenju v Rusiji« (The Disinformation Digest, 2019).

neučinkovitost komuniciranja od zgoraj navzdol, še zlasti v luči sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki državljanom omogoča vključevanje v proces komuniciranja od spodaj navzgor, ter pomanjkanje usklajenosti med komunikacijskimi aktivnostmi določene entitete, bodisi horizontalno bodisi vertikalno (Westenkirchner, 2019).

Strateško komuniciranje je poskus *uresničitve ključnih interesov in izpolnitve temeljnih ciljev* organizacije prek procesa komuniciranja z različnimi javnostmi. Oziroma, kot ugotavljajo Hallahan et al. (2007: 3), »strateško komuniciranje je namenska uporaba različnih oblik komuniciranja, s pomočjo katerih organizacija izpolnjuje svoje poslanstvo«. Namen strateškega komuniciranja je razumeti, »kako bo določen nabor pogledov, vedenj in zaznav javnosti« podpiral cilje organizacije (Paul, 2011: 5). Strateško komuniciranje zahteva temeljito in dolgoročno raziskovanje, načrtovanje, izbiro ustreznih medijskih kanalov, nadzor nad komunikacijskim tokom organizacije in posredovanje doslednega sporočila različnim javnostim. Bistvo koncepta je *holistično razumevanje* različnih oblik komuniciranja, ki jih izvaja organizacija. Po mnenju nekaterih avtorjev je strateško komuniciranje način, na katerega posamezniki in organizacije uporabljajo proces komuniciranja in medije za uveljavljanje svoje vloge v družbi, ki je pod močnim medijskim vplivom (Miami University, 2019).

Zerfass et al. (2018: 487) po pregledu desetletnega raziskovanja na tem področju postavijo opredelitev strateškega komuniciranja, ki vključuje vse komuniciranje, ki je bistveno za preživetje in uspešno delovanje določene entitete. In še, gre za namensko uporabo komuniciranja določene entitete, da se vključi v konverzacijo, ki ima z vidika njenih ciljev strateški pomen. Komuniciranje lahko predstavlja pomembno vlogo pri oblikovanju, pregledu, predstavitvi, izvajanju, uresničevanju in operacionalizaciji strategij. Skratka, entitete želijo prek komuniciranja, v negotovih razmerah in ob omejenih virih, doseči specifične cilje in uresničiti svoje interese.

Cornish et al. (2011: 4) strateško komuniciranje opredeljujejo kot »sistematičen niz nepretrganih in povezanih dejavnosti, ki se izvajajo na strateški, operativni in taktični ravni ter omogočajo razumevanje ciljnega občinstva in prepoznavanje učinkovitih načinov *spodbujanja in ohranjanja določenih oblik vedenja*«. Za vpletene organizacije strateško komuniciranje pomeni javno diplomacijo, izvajanje »spinov«, odnose z mediji, reklamiranje, novčenje in usposabljanje ter visoko stopnjo zavedanja o določeni situaciji. V operativnem smislu je strateško komuniciranje lahko obrambno (odziv in odgovor) ali napadalno (preiskovanje in pritisk).

Pashentsev (2013: 210) na splošno strateško komuniciranje opredeli kot dejavnost, prek katere »država projicira določene strateške vrednote, interese in cilje v zavest domače in tuje javnosti. Ta proces poteka prek ustrezne sinhronizacije večplastnih dejavnosti v vseh domenah družbenega življenja

s podporo strokovnega komuniciranja».⁶ Na zunanjepolitičnem področju je po Pashentsevem (2020) mnenju strateško komuniciranje sinhronizacija prijaznih dejanj, besed in podob ter širokega spektra komuniciranja v domeni informacijskega bojevanja.

Paul (2011: 1) meni, da je koncept strateškega komuniciranja nejasen, vendar obstaja soglasje, da »je zaznava in razumevanje podob, politik in ukrepov pomembna, da je uspeh številnih politik odvisen od podpore, ki jo prejmejo od različnih javnosti (tako domačih kot tujih), in da na *zaznavo* vpliva tako to, kar delamo, kot to, kar govorimo«. Koncept je izredno pomemben v sferi varnostne politike, še zlasti v boju proti nasilnemu ekstremizmu. Ta boj bi se moral ukvarjati s »prepričanji, motivi in zaznavami, ki temeljijo na ekstremizmu, še posebej s tistimi, ki vodijo k podpori nasilju« (prav tam). Tudi nedavne vojaške operacije so okrepile naraščajočo moč komuniciranja tako v javni kot v politični sferi.

Uporaba strateškega komuniciranja s strani Rusije in EU

Strateško komuniciranje na varnostnem področju izvajajo mednarodne varnostne organizacije (na primer EU in Nato⁷), države (na primer Rusija, ZDA,⁸ Kitajska, Velika Britanija, Kanada ...), družbena gibanja (na primer narodnoosvobodilna in verska) ter različne ekstremistične skupine, med njimi tudi teroristične (na primer Al Kaida in ISIL⁹). Naša analiza se bo osredotočila predvsem na vprašanje, kako Rusija izvaja različne oblike strateškega komuniciranja, s katerimi hoče promovirati državo in njeno politiko ter delovati proti EU. Zanimalo nas bo tudi, kako se slednja odziva na ta vir ogrožanja njenih idej, vrednot, politik, strateških ciljev in interesov.

Rusija je razvila strateško komuniciranje, ki je kompleksno tako z vidika

⁶ V preteklosti je isti avtor razpravljal o informacijskem bojevanju in ugotavljal, da Doktrina informacijske varnosti, ki jo je Rusija sprejela leta 2000, temelji na individualni, skupinski in množični »varnostni zavesti« (Pashentsev, 2010: 145).

⁷ Zaveznitvo svoje strateško komuniciranje opredeli kot »uskklajeno in ustrezno uporabo komunikacijskih aktivnosti in zmogljivosti – javne diplomacije, odnosov vojske z javnostmi, informacijskih operacij in psiholoških operacij – v podporo politik, operacij in aktivnosti zaveznitva ter z namenom promoviranja Natovih ciljev« (International Staff, 2009).

⁸ Ameriška vlada svoje strateško komuniciranje opredeli kot »usmerjeno prizadevanje za poznavanje ključnih javnosti in njihovo vključevanje v oblikovanje, krepitev ali ohranjanje razmer, ki so ugodne za podporo interesom, politikam in ciljem vlade ZDA, z uporabo programov, načrtov, tem, sporočil in produktov, ki so usklajeni z ukrepi vseh instrumentov nacionalne moči« (Joint Publication, 2001). Sestavljajo ga informacijske operacije, psihološke operacije, odnosi z javnostmi in javna diplomacija (Guerrero-Castro, 2013: 28), kar je popolnoma primerljivo z Natovo opredelitvijo.

⁹ ISIL v glavnem uporablja propagando kot obliko strateškega komuniciranja (Wilbur, 2017: 209). Izvaja jo prek revij in videov ter z učinkovito uporabo družbenih medijev (Directorate General for External Policies, 2016: 20).

idej, ki jih uveljavlja, kot z vidika institucij, ki ga izvajajo.¹⁰ Na tem področju je zelo aktivna in razmeroma učinkovita v državah članicah Nata, še posebej v ZDA, v EU, v republikah nekdanje ZSSR ter v državah kandidatkah za članstvo v Natu in EU. Vsebina ruskega strateškega komuniciranja ni nujno vedno dosledna, vendar »je njegovo izvajanje sofisticirano, ciljno usmerjeno in prilagojeno različnim javnostim« (Directorate General for External Policies, 2016: 6). Sposobno je izkoristiti pomanjkljivosti in napake nasprotnikov. Glavni namen strateškega komuniciranja je razvijanje in uveljavljanje ruske mehke moči. Če situacija ni naklonjena poudarjanju ruskih uspehov, postane temeljna naloga strateškega komuniciranja usmerjanje toka negativnih novic o zunanjem svetu. Promocija države in njenih politik poteka prek medijev (najpomembnejša sta Russia Today in Sputnik)¹¹, nevladnih organizacij, gospodarskih lobijev, političnih strank in drugih entitet (Directorate General for External Policies, 2016: 9).

V duhu odgovora na informacijske napade je EU pred kratkim razvila svoj sistem strateškega komuniciranja. Za potrebe poglobljene obravnave *informacijskih groženj v kontekstu strateškega komuniciranja* je bila oblikovana medsektorska politika EU, ki se osredotoča na preplet vrednot in ciljne javnosti (Örden, 2019: 421). Glavni razlog, da so države članice podprle usklajena prizadevanja na tem področju, so bile aktivnosti Rusije in ISIL-a, ki sta bila vpletena v »agresivno pošiljanje sporočil in zavajajoče medijske kampanje« (Directorate General for External Policies, 2016: 4). Za spopadanje z njimi je bil ustanovljen Sektor za strateško komuniciranje, ki tesno sodeluje z Evropsko službo za zunanje delovanje in institucijami EU. Sektor jim zagotavlja smernice in podporo pri komuniciranju, z namenom podpiranja ključnih politik in temeljnih vrednot EU. Med drugim je bila za obravnavo širjenja ruskih dezinformacij oblikovana tudi projektna skupina EU East StratCom. Njene naloge so promocija partnerske politike EU na Vzhodu, krepitev medijskega okolja, zlasti svobode in neodvisnosti medijev, ter odgovor na aktivnosti zunanjih entitet, povezanih s širjenjem dezinformacij. Projektna skupina se ne ukvarja s protipropagando, temveč zgolj prepoznava in razkriva dezinformacije. Prav tako projektna skupina ni usmerjena proti »propagandistom« - osredotoča se na sporočilo in ne na prenašalca sporočila (Strategic Communications, 2019). Vloga in naloge projektne skupine so podrobno opredeljene v Akcijskem načrtu EU za strateško komuniciranje (EU's Action Plan on Strategic Communication, 2015).

¹⁰ Pashentsev (2013: 210) opozarja, da Rusija v uradnih dokumentih ne uporablja besedne zveze »strateško komuniciranje«, ampak »državna informacijska politika«.

¹¹ Posebno poročilo Parlamentarne skupščine Nata ugotavlja, da medija nista le pristranska, ampak sta postala orožje kremelske zunanje politike. Glavna urednica RT Margarita Simonyan trdi, da je Russia Today potrebna, tako kot je potrebno obrambno ministrstvo, in da je medij sposoben izvajati informacijsko bojevanje proti celotnemu zahodnemu svetu (NATO Parliamentary Assembly, 2018).

Akcijski načrt je rezultat sklepov, ki jih je sprejel Evropski svet. Nastopanje institucij EU v okviru strateškega komuniciranja naj bi bilo proaktivno, usmerjeno v inkrementalno izgrajevanje komunikacijskih mrež, poudarjalo naj bi konkretne projekte, ki jih EU izvaja, in nenazadnje, izražati bi moralo podporo medijski svobodi in svobodi izražanja nasploh (EU's Action Plan on Strategic Communication, 2015). Evropski parlament pa je sprejel resolucijo o strateškemu komuniciranju EU in spoprijemanju s propagando tretjih strani proti EU. Resolucija ugotavlja, da je EU pod naraščajočim in sistematičnim pritiskom na področju »informiranja, dezinformiranja, lažnega informiranja in propagande«, ki ga izvajajo države in nedržavne entitete (European Parliament, 2016). Evropska služba za zunanje delovanje je proučila delovanje ruskega strateškega komuniciranja proti EU. Ta je v ruskih medijih, ki jih nadzirajo oblasti, prikazana kot sovražen geopolitični projekt (Directorate General for External Policies, 2016: 9–10).

Analiza poročanja Sputnika in odziv strukture strateškega komuniciranja EU nanj

Iz uvodoma omenjenih empiričnih študij, posredno pa tudi iz teoretično-konceptualnih nastavkov razberemo, da je pomembna oblika strateškega komuniciranja na varnostnem področju *propaganda*. V empiričnem delu članka predstavljamo rezultate analize vsebine poročanja Sputnika, ki je del ruske strukture strateškega komuniciranja. Preliminarni splošni pregled Sputnikovega poročanja je pokazal, da ga lahko obravnavamo v kontekstu *propagande* kot oblike strateškega komuniciranja. Propagando opredeljujemo kot »načrtovano, namerno in sistematično komunikacijsko prizadevanje, ki je usmerjeno v oblikovanje zaznav, manipuliranje dejstev ter organiziranje vedenja javnosti skladno z interesi in namerami propagandista oz. propagandne organizacije« (Malešič, 2013: 861). *Teoretični model* za empirično proučevanje propagande, ki smo ga razvili ob analizi medijskega poročanja v vojnah na območju nekdanje SFRJ v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, vsebuje nekatere prvine (Malešič, 2013), ki jih lahko aktualiziramo ob analizi Sputnikove propagandne dejavnosti. Te prvine so:

1. *Rutinske laži*, pri katerih gre za vztrajno ponavljanje določenih neresnic ali izkrivljenih dejstev, dokler v javnosti, ki je cilj delovanja propagandista, ne začnejo delovati kot »resnica«. Končni učinek je, da laž v javnosti sčasoma postane splošno sprejeti »res«.
2. *Kolektivna in selektivna izguba spomina* pomeni sposobnost določene entitete, da »izgubi spomin« o določenih zgodovinskih ali aktualnih dogodkih, ki ne ustrezajo prevladujočemu razpoloženju. Pri tem uporablja selektivni pristop, ki določene dogodke potegne iz konteksta in jih povečuje, drugim pa zmanjšuje pomen ali jih celo iz diskurza izključuje.

3. *Protipropaganda*, ki je odziv množičnih medijev ene od sprtih strani na poročanje druge strani oziroma odziv na poročanje drugih, domačih ali tujih medijev. Odziv temelji na lastnih propagandnih sporočilih. Poročanje drugih medijev se obravnava kot širjenje laži, izmišljotin, velikokrat v kontekstu teorije zarote proti določenemu narodu ali državi. Drugi mediji so obtoženi pristranskosti in manipulacije pri poročanju ter delovanja na škodo ene od vpletenih strani.
4. *Opredelitev »drugega«* je verjetno najbolj značilna propagandna matrica, saj pomeni delitev na »mi« in »oni«. Medtem ko je naša stran prikazana v prijazni luči in se zavzema za plemenite cilje, je druga stran označena za popolnoma nesprejemljivo, kot nekaj, kar ogroža obstoj naše (nacionalne) skupnosti.
5. *Teorija zarote* dogodka in procese pojasnjuje kot rezultate prikritega delovanja skupin, organizacij, držav in drugih entitet. V ozadju je ideja, da so pomembni varnostni, politični, socialni in ekonomski dogodki proizvodi tajnih zarot, ki jih splošna javnost ne pozna. Ta teorija uporablja delitev na sile svetlobe in teme oziroma, v manihejski maniri, na dobre in zle sile.
6. *Kritičnost do vira informacij* preverja verodostojnost virov in način njihove uporabe. Tudi zelo verodostojen vir je namreč lahko uporabljen selektivno in s tem manipulativno. Ko je vir na določenem področju sprejet kot verodostojen, se lahko nanj opremo tudi v drugih podobnih primerih, saj je vzpostavljeno temeljno zaupanje. Ob proučevanju propagande je pomembno preveriti, na katere vire se množični medij opira in na kakšen način jih uporablja. Pri tem izhajamo iz prepričanja, da je želja propagandista zmanjšati število virov na minimum, saj se s tem ožijo možnosti za različne interpretacije dogodkov in procesov.

Kvalitativna analiza Sputnikovih člankov se osredotoča na štiri aktualne teme, in sicer na *sankcije Zahoda proti Ruski federaciji, afero Skripal, sestrelitev malezijskega letala v ukrajinskem zračnem prostoru in na uporabo kemičnega orožja v sirski vojni*. Prav tako predstavljamo rezultate analize odgovorov, ki jih je na Sputnikove članke pripravila zgoraj opisana struktura strateškega komuniciranja EU in jih objavila na spletni strani The Disinformation Digest. Za primerjavo rezultate navajamo takoj za analizo Sputnikove obravnave vsake od zgoraj naštetih tem.

Ena od ključnih Sputnikovih poročevalskih tem so bile torej *sankcije ZDA in EU proti Rusiji* zaradi aneksije Krima in podpore ruskim separatistom v Ukrajini. Sputnik je 30. 1. 2018 ob obisku belgijskega premiera Charlesa Michela v Moskvi poročal, da EU ne bo podaljšala sankcij proti Rusiji. Ruski premier Dmitrij Medvedev je izrazil pričakovanje, da visoki obisk pomeni vidnejšo vlogo Belgije pri popolni obnovi odnosov med Rusijo in EU. Hkrati

Sputnik navaja predstavnika EU za stike z javnostmi, da je odločitev o podaljšanju, dopolnjevanju ali odpravi sankcij v rokah Sveta, ki odloča s soglasjem vseh držav članic. Marca 2015 je EU vezala veljavnost sankcij na uresničitev sporazumov iz Minska. Sputnik pri tem navaja, da so sankcije bile uvedene zaradi reunifikacije (ponovne združitve) Krima z Rusijo in da Rusija ni ena od sprtih strani v ukrajinskem konfliktu, zato ne more uresničiti ukrepov, ki jih vsebujejo sporazumi iz Minska. V članku 27. 2. 2018 Sputnik ponovi to stališče, sankcije obravnava kot »protiruske« in navaja, da uradna Moskva zavrača namige o vmešavanju v ukrajinske notranje zadeve. Sankcije so po Sputniku kontraproduktivne in spodkopavajo globalno stabilnost.

27. 3. 2019 je Sputnik v kontekstu sankcij opozoril na domnevno »dvojne standarde« ZDA, saj je predsednik Donald Trump s proklamacijo priznal Golansko višavje kot izraelsko ozemlje, medtem ko Krima noče priznati kot dela ruskega ozemlja, čeprav ne gre za aneksijo, ampak za »reunifikacijo«, ki je bila izpeljana na podlagi rezultatov referendumu, »izvedenega skladno z mednarodnim pravom«. 6. 6. 2019 Sputnik poroča, da se ZDA okoriščajo s sankcijami proti Rusiji, saj z njimi pritiskajo na konkurenco. Tako naj bi ZDA z različnimi pritiski pridobile nadzor nad rusko industrijo aluminija, s tem pa posredno tudi nad proizvodnjo niklja, bakra, platine in paladija. S sankcijami proti Venezueli, Iranu in ruskim podjetjem na področju nafte in plina so ZDA sankcionirale »tretjino svetovnih zalog nafte in plina«. Proizvodnja nafte v ZDA ostaja ključen dejavnik, ki določa spremembe na svetovnih energetskih trgih.

4. 7. 2019 Sputnik objavlja izjavo ruskega predsednika Vladimirja Putina ob obisku v Italiji, v kateri poudarja, da Rusija ne more obnoviti odnosov med Ukrajino in Donbasom, da »ne more popraviti, kar je pokvarjeno« v Ukrajini: »Mi se v to ne moremo vmešavati, to ni odvisno od nas.« Sputnik nadaljuje, da so se »politični in gospodarski odnosi med EU in Rusijo poslabšali na začetku leta 2014, po državnem udaru v Kijevu, ki sta ga podpirali EU in ZDA, kar je doživelo vrhunec z državljansko vojno v vzhodni Ukrajini in referendumom na Krimu, na katerem so se prebivalci odločili za odcepitev od Ukrajine in ponovno združitve z Rusijo«. 2. 12. 2019 Sputnik ponovi tezo o državnem udaru in zelo pomembni vlogi neonacistov v njem. Ukrajinska kriza je prinesla sankcije in protisankcije v odnos med Rusijo in zahodnimi državami, kar je vpletenim državam povzročilo ekonomsko škodo v višini več deset milijard ameriških dolarjev.

30. 7. 2019 je Sputnik povzel kritiko, ki jo je rusko veleposlaništvo v Londonu naslovilo na članice EU, ki prebivalcem Krima zavračajo izdajanje vizumov, ker so bili njihovi ruski potni listi izdani po letu 2014. To naj bi bila kršitev pravice državljanov do prostega gibanja in v nasprotju z mednarodnimi standardi na področju človekovih pravic. Ker se omejitve nanaša na vse prebivalce Krima, naj bi bil to očiten znak diskriminacije

na politični osnovi oziroma kazni za to, ker so se na referendumu leta 2014 odločili za uveljavitev pravice do samoodločbe. Sputnik ponavlja, da zahodne države in Ukrajina krimsko zadevo imenujejo »nezakonita aneksija«, šlo pa je za »reunifikacijo«. Sledile so sankcije na podlagi številnih »pretvez«, ena od njih je, da Rusija pošilja svoje vojake na konfliktno območje vzhodne Ukrajine.

Struktura strateškega komuniciranja EU: *Sankcije in omejitveni ukrepi proti Rusiji so bili sprejeti kot odgovor na nezakonito aneksijo Krima in namerno destabilizacijo Ukrajine. Nobeno mednarodno telo ni priznalo t. i. referenduma, ki je bil na Krimu razpisan 27. februarja in izveden 16. marca 2014. T. i. referendum je organiziralo samozvano krimsko vodstvo, ki ga je brez demokratične legitimnosti ustoličilo oboroženo rusko vojaško osebje po zavzetju javnih zgradb. Rusija je s tem kršila mednarodno pravo in tudi »temeljna načela evropskega varnostnega okvirja«. Urad tožilca Mednarodnega kazenskega sodišča (International Criminal Court) je izjavil, »da razmere na ozemlju Krima in Sevastopola ustrezajo oznaki mednarodnega oboroženega spopada med Ukrajino in Rusko federacijo. Ta mednarodni oboroženi spopad se je začel najkasneje 26. februarja 2014, ko je Ruska federacija namestila pripadnike svojih oboroženih sil, da bi pridobila nadzor nad deli ukrajinskega ozemlja brez soglasja ukrajinske vlade«. 27. marca 2014 je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela resolucijo, v kateri poudarja, da referendum na Krimu ni bil veljaven in ne more biti temelj za kakršnokoli spremembo statusa polotoka. EU prav tako izvaja politiko nepriznavanja nezakonite aneksije Krima in Sevastopola.*

V Ukrajini ni bilo državnega udara. Demonstracije niso bile izzvane od zunaj, ampak so bile posledica frustracije Ukrajincev zaradi nenadnega preobrata v politiki tedanjega predsednika Janukoviča, ki se je odločil, da po sedmih letih pogajanj ne bo podpisal pridružitvenega sporazuma med EU in Ukrajino. S tem je pod pritiskom Rusije ustavil proces približevanja Ukrajine EU. Protestniki so zahtevali tudi ustavno reformo, večjo vlogo parlamenta, oblikovanje vlade narodne enotnosti, konec korupcije, predčasne predsedniške volitve in konec nasilja. Vloga skrajnih desničarjev v protestih je bila obrobna. Prebivalci Krima in Sevastopola lahko za potovanje v EU uporabljajo ukrajinske dokumente.

Druga tema, s katero se je v proučevanem obdobju obširno ukvarjal Sputnik, je zastrupitev z živčnim strupom novičok nekdanjega ruskega vohuna Sergeja Skripala in njegove hčerke Julije v Salisburyju. 8. 3. 2018 je Sputnik poročal, da britanske oblasti incident obravnavajo preveč dramatično, saj je premierka Theresa May sklicala vrh nacionalnovarnostnih struktur, ki je za dejanje obtožila Rusijo. Ta naj bi podpirala napadalca in jima omogočila dostop do specialističnega laboratorija. Sputnik meni, da za to ni dokazov in primer obravnava v kontekstu »protiruske histerije«. Podoben je

bil primer Aleksandra Litvinenka, ki je umrl v londonski bolnišnici leta 2006. Tudi takrat so britanske oblasti trdile, da gre za močne posredne dokaze o vpletenosti Rusije, medtem ko je ta svojo vlogo zanižala. Sputnik sugerira, da je bil Litvinenko zastrupljen po naključju, ker se je ukvarjal s kriminalno dejavnostjo in mednarodnim tihotapljenjem polonija. Obema primeroma je skupno to, poroča Sputnik, da gre za izrazito »protirusko propagando«, »protirusko sovražnost« in »protirusko agendo«.

5. 3. 2019 se Sputnik vrne k tej temi in ugiba, ali Skripalova dejansko uživa svobodo gibanja in komuniciranja, kot trdijo britanske oblasti, ali pa sta pridržana, saj ni znano, da bi komunicirala z zunanjim svetom, kot ugotavlja »podrobno poročilo« ruskih uradnikov. Julija je imela v enem letu zgolj štiri zanemarljive stike (v enem od njih je zgolj prebrala, kar so ji drugi napisali v angleškem jeziku in prevedli v ruskega), njen oče pa nobenega. Sputnik ponovi, da gre v tem primeru za pomanjkanje dokazov o ruski vpletenosti, poročilo Organizacije za prepoved kemičnega orožja (Organization for the Prohibition of Chemical Weapons – OPWC) pa ni podkrepjeno z dokazi ter je »formalno in prazno«. 12. 4. 2019 Sputnik sporoča, da si Združeno kraljestvo in njegovi zavezniki želijo ohraniti »kemične laboratorije, da bi lahko z njihovo pomočjo uprizorili nadaljnje provokacije«. OPWC je na listo prepovedanih substanc uvrstila tudi novičok, ni pa dodala vseh drugih toksičnih substanc nove generacije, kot je predlagala Rusija. Sputnik ponovi zgodbo o »velikem mednarodnem škandalu« ob zastrupitvi Skripalovih, obtožbah na račun Rusije in o njenem nenehnem ponavljanju, da ni vpletena.

2. 5. 2019 Sputnik ob uvedbi zakona, ki člane lordske zbornice zavezuje, da prijavijo finančne prejemke iz tujine, intervjuva političnega analitika Marcusa Godwyna. Ta pravi, da ima zakon dva namena, in sicer izriniti iz javnega življenja nekaj preostalih neodvisnih glasov, ko gre za vprašanja, povezana z Rusijo in Kitajsko, ter v javnosti nadaljevati aktivno in glasno protirusko in protikitajsko propagando. V lordski zbornici je še nekaj treznih pogledov na odnose z Rusijo, medtem ko je v spodnjem domu – ne glede na strankarsko pripadnost – vse polno »protiruskih propagandistov in marionet«, kar se je pokazalo tudi ob aferi Skripal. Ta je sprožila močno propagando in javnost v Združenem kraljestvu, pa tudi javnost in vlade drugih držav opozorila na možnost skorajšnjega kemičnega napada s strani »zle Rusije« in njenega »predsednika, opitega z oblastjo«. Jezik vse bolj spominja na hladno vojno, pravi Godwyn: »rdeči denar«, »več vohunov kot kdaj koli prej« in podobni triki zahodne propagande. Zahodni voditelji izražajo antipatijo do Rusije, čemur pa nujno ne sledijo navadni ljudje, ki jih je zato treba nenehno medijsko obdelovati. In ta zgodba se po mnenju Godwyna vleče že od velikega preloma leta 1054 in papistične invazije na ortodoksno Anglijo leta 1066. Tudi v zadevi Skripal ni nobenih dokazov za krivdo Rusije, vse skupaj ima zgolj propagandni namen.

Struktura strateškega komuniciranja EU: *Novičok, ki je bil uporabljen ob zastrupitvi Sergeja Skripala in njegove hčerke Julije, so izdelovali v ZSSR v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Malo znanstvenikov zunaj Rusije ima izkušnje s tem strupom in nobena država izven Rusije ga ni razvila. Kot napadalca sta bila prepoznana dva nekdanja uslužbenca ruskih varnostnih sil, ki sta, domnevno kot turista, dvakrat v nekaj dneh obiskala Salisbury. Britanska vlada ni Skripalovih nezakonito pridržala. Julija ni prebiralna prevedenega besedila, ampak je bila izjava napisana v ruskem jeziku, so ugotovili britanski lingvisti. Amandmaji pravil lordske zbornice niso vezani na katerikoli posamični dogodek, ampak želijo omejiti nepriumno financiranje in politični vpliv tujih vlad v Združenem kraljestvu.*

Aleksandra Litvinenka je z radioaktivnim polonijem 210 leta 2006 zastupil nekdanji ruski agent Andrej Lugovoj, ugotavlja preiskava pod vodstvom sodnika britanskega vrhovnega sodišča sira Roberta Owena, z »veliko verjetnostjo«, da je umor naročila ruska obveščevalna služba.

Naslednja tema, o kateri je poročal Sputnik, je sestrelitev malezijskega letala MH17 nad Ukrajino 17. julija 2014, v kateri je umrlo 298 potnikov in članov posadke. Sputnik je poročal o ugotovitvah Združene preiskovalne skupine (Joint Investigation Team-JIT), ki jo je vodila Nizozemska, in o ruskih dokazih. 24. 5. 2018 je medij poročal, da je Rusija ponudila dokaze o tem, da je letalo sestrelila ukrajinska stran. Rusko ministrstvo za obrambo je zagotovilo, da nobena raketa vrste BUK ni prešla rusko-ukrajinske meje in da je bil za sestrelitev letala uporabljen ukrajinski sistem BUK. Ruski radarji niso zaznali nobenega izstrelka, ki bi prihajal z vzhodne strani. Nasprotno, simulacije dokazujejo, da je bila raketa izstreljena z ozemlja, ki so ga nadzirale ukrajinske sile. To je bil odziv ruske strani na poročilo JIT, v katerem je ugotavljal, da je omenjeni izstrelek BUK pripadal ruskim oboroženim silam, konkretno 53. brigadi protizračne obrambe nameščene v Kursku, da je bil sistem BUK pripeljan v Ukrajino iz Rusije in po sestrelitvi letala vrnjen na rusko ozemlje.

24. 5. 2018 je rusko zunanje ministrstvo obžalovalo, da je JIT objavil preliminarne ugotovitve preiskave, ki potrjujejo ruske skrbi, da je preiskava pristranska. JIT ni upošteval ruskih dokazov, vključno z radarskimi posnetki, ki jih ni mogoče manipulirati. Naslednji dan je Sputnik o tej temi objavil več člankov. V enem od njih podaja mnenje strokovnjaka za vzhodno Evropo Jafa Arnolda, ki meni, da so trditve JIT del Natove propagandne kampanje proti Rusiji in zarota, ne pa objektivne ugotovitve neodvisne preiskave. Namen tega informacijskega bojevanja je prestrašiti navadne ljudi, da bi jih prek prikazovanja Rusije kot »kriminalne in malopridne države« odvrnili od udeležbe na svetovnem nogometnem prvenstvu v Rusiji leta 2018. Zahod je zavračal ustanovitev resnično neodvisne preiskovalne komisije in je

oblikoval »v bistvu Natovo komisijo,¹² katere naloga je bila potrditi vnaprej oblikovano trditev, da so za tragedijo odgovorne ruske ali s strani Rusije podprte sile«. Arnold hkrati EU poziva, naj se odmakne od kaotične ameriške zunanje politike in naj v imenu ameriške geopolitike ne vztraja v sovražnem odnosu do Rusije, saj bo v nasprotnem primeru prikrajšana za svojo lastno prihodnost.

Naslednji članki tega dne prinašajo ugotovitev ruskega ministrstva za obrambo, da sistem BUK, ki ga je v video analizi prikazal JIT, ni bil operativen že od leta 2011 dalje. Vsi tovrstni sistemi so bili zbrani, razstavljeni in uničeni. Prikazani sistem BUK naj bi bil proizveden v ZSSR leta 1986. JIT je prikazal del njegovega motorja, ni pa predstavil, kdaj in kje je bil najden in kdo mu ga je predal. Edini razlog namernega molka o izvoru dokaza je verjetno ta, »da je pripadal ukrajinskim oboroženim silam«. Ker Rusija, za razliko od Ukrajine, ni bila vključena v delo preiskovalne komisije, ministrstvo za obrambo ne more vedeti, do kolikšne mere lahko zaupa ugotovitvam komisije. Ruski zunanji minister Sergej Lavrov je dodal izjavo, v kateri pravi, da se je pogovarjal z nizozemskim kolegom, ki meni, da ni dvoma, da je sistem BUK prišel z ruskega ozemlja. Po mnenju Lavrova mu minister ni predstavil nobenega dokaza, ampak je šlo za neutemeljene domneve. Sputnik navaja tudi francosko javno osebnost Nikolo Mirkoviča, ki pravi, da Ukrajina ne bi smela imeti predstavnika v preiskovalni komisiji, ki je tudi sicer pristranska, ker so v njej predstavniki dveh Natovih članic, Nizozemske in Belgije. Nadaljuje, da ni dokazov o ruski vpletenosti, da je potrebna nova komisija, ki se ne bo ukvarjala s tem, kje je bil sistem BUK proizveden, ampak kdo ga je uporabil.

Naslednji sogovornik Sputnika je bil Adam Garrie, direktor Eurasia Future, ki meni, da gre pri poročilu JIT za »jasno provokacijo« Rusije, medtem ko bi morala komisija krivdo pripisati Ukrajini, in to ne glede na to, kdo je sestrelil letalo, saj bi Ukrajina morala zapreti zračni prostor nad vojnim območjem in preusmeriti letala. Sputnik nadaljuje s kritiko JIT, ki naj niti ne bi pokazal posnetkov, na katere se sklicuje, niti ni objavil imen približno stotih ljudi, za katere meni, da so bili vpleteni v sestrelitev letala. Na koncu dneva Sputnik objavlja še izjavo ruskega predsednika Putina, da ne zaupa zaključkom preiskovalne komisije in da bo tako vse dotlej, dokler ruski strani ne bo dovoljeno polno sodelovanje v preiskavi.

26. 5. 2018 Sputnik objavi izjavo predstavnice ruskega zunanjega ministrstva Marije Zaharove, ki opozori, da ZDA niso zagotovile satelitskih posnetkov o sestrelitvi, čeprav so to napovedale takoj po njej. Nekateri dokazi preiskovalne komisije so bili lažni, ruski dokazi niso bili upoštevani ipd. Ruski veleposlanik v Avstraliji dodaja, da so bile obtožbe Rusije v tem primeru

¹² V komisiji so bili predstavniki Avstralije, Belgije, Malezije, Nizozemske in Ukrajine.

vnaprej načrtovane. »Gre za nezanesljivo preiskavo in primitivne fabrikacije.« Sputnik navaja tudi izjavo nizozemske politične aktivistke Anneke de Laaf, ki je spremljala preiskavo od samega začetka in meni, da bi dokaze preiskovalne komisije težko sprejeli kot »relevantne«, saj gre v celoti za »animacijo«. Težko je verjeti, da bi Rusi skrivaj prepeljali sistem BUK v Ukrajino (ne da bi ameriški sateliti to opazili) in ga prepustili skupini amaterskih bojnikov, čeprav za to ni bilo nobene vojaške potrebe. Ni dokazov, so samo vtisi, meni de Laaf.

18. 9. 2018 je Sputnik objavil mnenje Nicolasa Dhuicqa, predstavnika francoskega gibanja Debout La France, ki verjame v poročilo ruskega obrambnega ministrstva o sestrelitvi letala in pravi, da »molk Zahoda potrjuje njegovo resničnost in verodostojnost«. Zahod molči, ker mu ugotovitve, čeprav so resnične, niso povšeči. Pri tem namiguje, da oblast tedaj ni v celoti nadzirala ukrajinske vojske, da separatisti v Donbasu nimajo strokovnega znanja za uporabo sistema BUK in da ni bilo v interesu Rusije, da bi sestrelila civilno letalo. 28. 3. 2019 Sputnik navaja »vir«, ki pravi, da Rusija podpira Nizozemsko v iskanju resnice in v želji, da najde krivca, vendar je glavna odgovorna stran še vedno država, ki ni zaprla zračnega prostora nad svojim ozemljem.

202

Struktura strateškega komuniciranja EU: *Rusija je večkrat ponudila »dokaze« v zvezi s sestrelitvijo malezijskega letala MH17, vendar pa so bili ti fabricirani, nekompatibilni in nasprotujoči si. Preiskovalna komisija je ugotovila serijo izstrelka, način in mesto izstrelitve, ki so ga nadzirali proruski bojniki, dejstvo, da je bil sistem BUK pripeljan z ruskega ozemlja in vrnjen v Rusijo po izstrelitvi. Izvor sistema BUK je 53. brigada protizračne obrambe, nameščena v Kursku. Ugotovitve so rezultat primerjalnega proučevanja značilnosti sistema BUK, ki so tako specifične kot prstni odtis, tako da ni dvoma o tem, kateri ruski vojaški enoti je pripadal. EU in Nato sta pozvala Rusijo, naj sprejme odgovornost za sestrelitev letala, o čemer sta še posebej prepričani Nizozemska in Avstralija – s podporo ZDA. Slednje so preiskovalni komisiji dale na razpolago strogo zaupne satelitske posnetke o kraju in času sestrelitve letala. Del teh posnetkov so objavile tudi ameriške obveščevalne službe neposredno po napadu in so bili podvrženi neodvisnim analizam. Zračni prostor nad Ukrajino je bil zaprt do višine 32.000 čevljev (okoli 9.750 metrov), saj ni bilo znakov, da bi lahko proruski separatisti posedovali sofisticiran sistem za sestrelitev letala, ki je letelo na višini 33.000 čevljev (okoli 10.050 metrov). Odgovornost je na izvajalcu napada in na strani, ki je zagotovila uporabljeno orožje.*

Sputnik se je v svojih edicijah ukvarjal tudi z uporabo kemičnega orožja v sirski vojni. 11. 6. 2018 je povzel poročilo televizijske hiše Russia Today (RT), v katerem rusko obrambno ministrstvo pravi, da ima verodostojne obveščevalne podatke o tem, da ameriške specialne sile pomagajo sirskim

upornikom pri orkestraciji »provokacije kemičnega napada s klorom«, ki naj izzove letalske napade zahodnih sil na sirske vladne sile. Gre za imitacijo še enega kemičnega napada režima na miroljubne državljane. Uporniki so klor na prizorišče prinesli v plastičnih posodah. Operacija je bila podobna kot tista aprila leta 2018 v Dumi, ko se je po mnenju RT izkazalo, da je šlo za lažni primer napada. O tem je poročal nemški ZDF, to pa so potrdili tudi zdravniki in en otrok v bolnišnici v Dumi. Uporniki so paciente polili z hladno vodo in jim rekli, da gre za kemični napad. Priče so potrdile, da nobeden od pacientov v bolnišnici ni imel simptomov zastrupitve zaradi uporabe kemičnega orožja.

22. 6. 2019 Sputnik povzema stališče ruskega zunanjega in obrambnega ministrstva, da se preiskava o uporabi kemičnega orožja v Siriji podaljšuje, kar je v interesu ZDA in njenih zaveznic. Kemično orožje so proizvedli uporniki in teroristi, oprema, ki so jo uporabili, pa je bila izdelana v Zahodni Evropi in Severni Ameriki. OPCW, ki primer kemičnega napada v Dumi preiskuje, pripravlja še eno obtožujoče poročilo, ki temelji na lažnih dokazih. Zahodne države so namreč OPCW spolitizirale, s čimer znova zavajajo mednarodno skupnost, OPWC pa dajejo »psevdopravno funkcijo«, ki naj ji omogoči identificiranje storilcev in določanje kazni. Dan kasneje je Sputnik predstavil ruske in sirske obtožbe Belih čelad,¹³ ki da so medijsko krilo teroristične skupine Fronta al Nusra in so večkrat pomagale uprizoriti kemični napad in zanj obtožiti sirske vlado, da bi izzvale takojšnje vojaško posredovanje Zahoda v Siriji. Podobno vlogo kot Bele čelade so imele tudi nevladne organizacije, ki delujejo na območjih pod nadzorom upornikov.

8. 9. 2018 je Sputnik objavil izjavo predstavnika ruskega obrambnega ministrstva generalmajorja Igorja Konašenkova, da so se teroristični skupini Tahrir al Šam in Turkistansko islamsko gibanje ter sirske Bele čelade sestali v Idlibu in usklajevali svoje sodelovanje v naslednji uprizoritvi kemičnega napada. Izdelali so scenarij, po katerem bi za inscenirane kemične napade v več sirske mestih obtožili sirske oblasti s predsednikom Baširjem al Asadom na čelu. 12. 12. 2019 Sputnik te obtožbe ponovi, pri čemer sta tokrat v glavni vlogi teroristična skupina Tahrir al Šam in Bele čelade. 15. 2. 2019 je Sputnik pograbil tvit producenta BBC Riama Delatija, da lahko nedvoumno dokaže, da je bilo snemanje v bolnišnici v Dumi uprizorjeno in da ni v njej nihče umrl. Rusko obrambno ministrstvo je izrabilo priložnost in izjavilo, da že več let opozarja na »fabrikacije zahodnih držav« v zvezi s kemičnimi napadi, za katere naj bi bile odgovorne sirske oblasti. To naj bi bila pretveza za letalske napade na vladne sile in »zaščito miroljubnih Sircev« pred režimom. Sputnik se boji, da bo glede na število vpletenih zahodnih politikov in varnostnih uslužbencev Delati podvržen sodnemu pregonu in različnim provokacijam.

¹³ Gre za enote civilne zaščite, ki delujejo na območju pod nadzorom sirske upornikov.

29. 3. je Sputnik navajal »Ruski center za spravo strani v sirskega konfliktu«, ki je obtožil belgijsko in francosko tajno službo, da v Siriji pripravljata provokacijo s kemičnim orožjem, pri čemer naj bi za napad obtožili rusko vojsko in sirske vladne sile. V zaroto so bile vpletene tudi Bele čelade, ki se nenehno trudijo diskreditirati Asadov režim in vladne sile. 12. 5. 2019 je Sputnik objavil stališče ruskega zunanjega ministrstva, da se Rusija zavzema za preiskavo vseh domnevnih kemičnih napadov v Siriji, pri čemer OPCW ne sme slediti političnim načelom, ki so jih oblikovale zahodne države, ampak mora izvesti resnično neodvisno preiskavo.

Struktura strateškega komuniciranja EU: *Komisija ZN je septembra 2017 objavila spoznanja o 33 ločenih primerih uporabe kemičnega orožja v Siriji. Izmed 25 primerov med marcem 2013 in marcem 2017 so jih 20 dokazano izvedle vladne sile, prvenstveno proti civilistom. Po septembru 2017 je bilo še več podobnih incidentov. OPCW je ugotovil odgovornost sirske vlade za napade, Rusija pa je v Varnostnem svetu ZN dala veto na sprejem resolucije, ki bi zahtevala novo preiskavo in ugotovila odgovornost za napade. 7. aprila 2018 je bil v Dumi izveden napad s kemičnim orožjem, dokazi pa so nakazovali krivdo sirskega režima. Navzočnost klora je bila dokazana na več lokacijah v mestu, prav tako ostanki izstrelkov. Svetovna zdravstvena organizacija je poročala, da je okoli 500 pacientov izkazovalo simptome izpostavljenosti strupenim kemikalijam. Več kot 70 ljudi, ki so se zaklanjali v kletih, je umrlo, med njimi jih je bilo 43 izpostavljenih strupenim kemikalijam.*

Številne države so pozvale h končanju nesprejemljivega ruskega klevetanja OPCW in izvajanja propagande proti njemu. Dezinformacijsko propagando Rusija izvaja tudi proti Belim čeladam in jih povezuje s terorističnimi organizacijami. Pri svojem početju Rusija uporablja lažne dokaze.

Sputnik priznava, da se je v Dumi zgodil vsaj en napad s kemičnim orožjem. BBC se je ogradil od tvita Riama Dalatija. Televizijska hiša RT priznava, da ne ve, kakšne dokaze ima Dalati.

Belgijske in francoske oblasti so v ločenih izjavah zanikale rusko namigovalje o vpletenosti držav v provokacije povezane s kemičnim orožjem.

Razprava v luči modela za proučevanje propagande

Primerjava Sputnikovega poročanja o štirih obravnavanih temah s prvimi teoretičnega modela za proučevanje propagande ponudi dokaz o navzočnosti propagandnih sporočil. Prvine propagande sicer iz analitičnih razlogov ločujemo, vendar so v dejanskosti povezane, prepletene in tvorijo celoto, zato zahtevajo holistično obravnavo.

Med *rutinske laži*, ki jih širi Sputnik, sodijo ponavljajoče se navedbe, da Rusija ni ena od sprtih strani v ukrajinskem konfliktu, da ni pošiljala svojih

vojakov v Ukrajino, da je vojna v Ukrajini izključno državljanska, da gre pri aneksiji Krima za »reunifikacijo«, ki je skladna z mednarodnim pravom, da je bil pri sestrelitvi malezijskega letala uporabljen ukrajinski sistem BUK, da je komisija za njeno preiskavo v bistvu Natova komisija, da v Siriji ni bilo žrtev kemičnega napada vladnih sil, da ruska obveščevalna služba ni vpletena v aferi Skripal in Litvinenko ipd. *Kolektivna in selektivna izguba spomina* zadeva vlogo Rusije v ukrajinskem konfliktu, pravila mednarodnega prava, neizpodbitna dejstva glede vloge Rusije v sirski vojni ... Zelo tipično za Sputnikovo poročanje je tudi to, da medij, ki v bistvu izvaja propagando, saj je bil s tem namenom ustanovljen, drugo stran obtožuje propagandne dejavnosti. V duhu *protipropagande* Sputnik obtožuje »Zahod«, da ima njegovo delovanje propagandni namen, da so njegove institucije polne protiruskih propagandistov, ki širijo laži, lažne dokaze in primitivne fabrikacije. Sputnik za svoje trditve ne ponudi (verodostojnih) dokazov. Prepričanost o *zaroti* Sputnik podkrepi z vlogo Zahoda ob domnevnem državnem udaru v Ukrajini, s poročili o zahodni protiruski histeriji, sovražnosti in agendi, o rusofobični zaroti, ki želi Rusijo predstaviti kot kriminalno in malopridno državo, kot imperij zla. »*Drugi*« je tisti, ki ogroža interese Rusije, ki provocira, ki obtožuje na lažnih dokazih, ki podpira terorizem, ki inscenira kemične napade v Siriji ... *Viri informacij*, na katere se sklicuje Sputnik, so najvišji uradni predstavniki ruske države in vlade, zunanjega ministrstva, obrambnega ministrstva in ruske vojske, ki prek pogostih novinarskih konferenc vzpostavljajo stike z javnostmi, pa tudi zahodni politični aktivisti in analitiki, ki v različnih spornih zadevah zavzemajo prorussko stališče.

Opazna je Sputnikova težnja, da se interesi EU prikažejo kot drugačni od ZDA oziroma želja, da bi v zavezništvo vnesel razdor. Prav tako je iz Sputnikovega poročanja razvidno, da si želi razkol znotraj EU, oboje pa je v interesu Rusije, saj bi ta EU lažje obvladovala brez ameriške (vojaške) navzočnosti v Evropi, enako pa velja tudi za odnos do posameznih članic EU, če ta ne bi bila enotna, ali bi celo razpadla.

Struktura strateškega komuniciranja EU opozarja na nezakonitost ruske aneksije Krima, na interpretacijo Mednarodnega kazenskega sodišča, da se je Rusija s svojo vojaško navzočnostjo v Ukrajini s to državo zapletla v mednarodni oboroženi spopad, na vlogo Rusije v sirski vojni in pri brezpogojni podpori sirskega režimu, kljub temu da so mednarodne institucije dokazale njegovo uporabo kemičnega orožja proti civilistom, na vpletenost Rusije v aferi Skripal in Litvinenko, v sestrelitev malezijskega letala v ukrajinskem zračnem prostoru ipd. Hkrati je struktura strateškega komuniciranja EU argumentirano zavrnila ruska namigovanja o vpletenosti Zahoda v domnevni državni udar v Ukrajini, provokacije z »insceniranimi kemičnimi napadi« v Siriji, o zarotniškem delovanju proti Rusiji ipd. Struktura strateškega komuniciranja EU praviloma ne izvaja protipropagande, vendar pa

uporablja vrednotne sodbe o Sputnikovi »ponavljajoči se prokremeljski dez-informacijski naraciji«, »ponavljajoči se naraciji zanikanja ruske vpletenosti« v različne sporne zadeve, o »zavajanju javnosti«, »protislovnosti« poročanja, »diskreditiranju in obtoževanju« Zahoda ter o poročanju »brez dokazov«.

Sklep

Odgovore na uvodoma zastavljena raziskovalna vprašanja lahko strnemo v nekaj ključnih ugotovitev. Strateško komuniciranje je poskus ureditve ključnih interesov in temeljnih ciljev držav, mednarodnih organizacij, družbenih gibanj, terorističnih skupin in drugih entitet, prek usklajenega komuniciranja z različnimi javnostmi. Gre za projekcijo strateških vrednot, ciljev in interesov določene entitete, z namenom vplivanja na prepričanje, zaznavo in vedenje ciljne javnosti. V tem procesu gre za holistično, tako vertikalno kot horizontalno povezovanje in usklajevanje različnih oblik komuniciranja, ki jih izvaja entiteta. Na varnostnem področju so te oblike lahko informacijsko bojevanje, predvsem psihološko bojevanje in propaganda kot njegov ključni del, psihološke operacije, javna diplomacija in stiki z javnostmi.

206

Ruska federacija je razvila kompleksen in celovit sistem strateškega komuniciranja, tako glede uveljavljanja idej kot vključevanja institucij, ki ga izvajajo. Ciljne javnosti so raznolike, v ospredju pa je zahodna javnost, javnost nekdanjih republik ZSSR in javnost kandidatov za članstvo v EU in Natu. Strateško komuniciranje je v funkciji razvijanja ruske mehke moči, pri čemer uspešno izrablja pomanjkljivosti in napake svojih nasprotnikov, med njimi tudi EU, ter izvaja vpliv na evropsko javnost.¹⁴ Iz konteksta lahko razberemo, da je rusko strateško komuniciranje načrtovano, vodeno med drugim tudi prek posebej za to dejavnost ustanovljenih medijev, usklajeno, dosledno in nadzorovano.

EU je torej ena od tarč tovrstnega ruskega delovanja, zato je razvila strukturo strateškega komuniciranja, s katero želi v ciljnih javnostih uveljaviti svoje ideje, vrednote, interese in politike. Kljub temu da je bila struktura oblikovana tudi kot odziv na rusko informacijsko bojevanje in propagando, praviloma ne deluje protipropagandno, kot jo je k temu pozval Evropski

¹⁴ Wallenius in Nilsson (2019: 413) ugotavljata, da je na splošno vpliv psihološkega delovanja prece-njen, dovezetost za propagando pa je večja, če je prebivalstvo podvrženo določeni vrsti in stopnji emocio-nalne frustracije. Javnomenjski podatki v članicah EU kažejo (Directorate General for External Policies, 2016: 13), da je ocena o uspešni ruski projekciji mehke moči v EU pretirana. Večina prebivalstva EU za krizo v Ukrajini krivi Rusijo ali proruske separatiste, medtem ko ruska stran krivi ukrajinsko oblast ali Zahod. Res pa je, da okoli 15–20 odstotkov javnosti držav članic EU sprejema ruski argument, kar navaja k zaključku, da Rusija bitke za naklonjenost do svojih stališč »ne dobiva, hkrati pa je tudi ne izgublja« (prav tam).

parlament, ampak zgolj prepozna in razkriva dezinformacije. EU deluje bolj dolgoročno in želi v državah, ki so tarča ruskega strateškega komuniciranja okrepiti medijsko krajino, tako v članicah kot v državah vzhodnega partnerstva in na zahodnem Balkanu, kjer je treba omogočiti bolj svobodno in neodvisno medijsko poročanje. Pomembno je poudariti, da so bili v oblikovanje koncepta in strukture strateškega komuniciranja EU vključeni vsi njeni najpomembnejši organi odločanja, torej Evropski svet, Evropski parlament in posredno, prek Evropske službe za zunanje delovanje, tudi Komisija.

Empirična analiza poročanja medija Sputnik razkrije, da ta večinoma ponavlja naracijo, ki zahodno politiko do različnih mednarodnih dogodkov in procesov prikazuje kot vrsto provokacij Rusije, ki pa pri vsem tem ne nosi nikakršne krivde in odgovornosti. V Sputnikovem izvajanju propagande prevladujejo rutinske laži, teorija zarote in obtoževanje »drugega«. Njegovo delovanje proti EU in Zahodu nasploh je zelo napadalno.

Struktura strateškega komuniciranja EU kot odgovor na Sputnikovo poročanje deluje obrambno in navaja dejstva, ki so v glavnem verodostojna, podprta z dokazi in kažejo na to, da je aktualna politika Zahoda do Rusije upravičena in mednarodnopravno utemeljena. Kar nas lahko fascinira in skrbi hkrati, je dejstvo, da Rusija prek Sputnika in EU prek The Disinformation Digest določene izseke dejanskosti interpretirata diametralno nasprotno, kot da bi živeli vsaka v svojem svetu, medtem ko točk skupnega razumevanja in povezovanja skorajda ni zaslediti, kar nakazuje idejni, vrednotni in politični razkol, z dolgoročnimi (tudi ekonomskimi) posledicami.

LITERATURA

- Cornish, Paul, Julian Lindley-French and Claire Yorke (2011): *Strategic Communications and National Strategy*, Chatham House Report, 1 September 2011.
- Guerrero-Castro, Cristian E. (2013): *Strategic Communication for Security & National Defense: Proposal for an Interdisciplinary Approach*. *Connections: The Quarterly Journal* 12 (2): 27–51.
- Hallahan, Kirk, Derina Holtzhausen, Betteke van Ruler, Dejan Vercic, and Krishnamurthy Sriramesh (2007): *Defining strategic communication*. *International Journal of Strategic Communication* 1 (1): 3–35.
- Johnston, Cameron (2015): *Russia's info-war: the home front*. European Institute for Security Studies. March 2015.
- Johnston, Cameron (2016): *Russia: history as myth?* European Institute for Security Studies. November 2016.
- Kelly, Alan and Cristopher Paul (2020): *Decoding Crimea. Pinpointing the Influence Strategies of Modern Information Warfare*. Riga: NATO Strategic Center of Excellence.
- Löfstedt, Ragnar E. (2005): *Risk Management in Post-Trust Societies*. Houndmills and New York: Palgrave Macmillan.

- Malešič, Marjan (2019): Strateško komuniciranje na varnostnem področju (Uvod). *Sodobni vojaški izzivi* 21 (2): 15–21.
- Malešič, Marjan (2013): Vloga medijev in propagande v vojnah na območju nekdanje Jugoslavije. *Acta Histriae* 21 (4): 855–878.
- Örden, Hedvig (2019): Deferring substance: EU policy and the information threat. *Intelligence and National Security*. Published online 12 Feb 2019: 421–437.
- Pashentsev, Evgeny (ed.) (2020): *Strategic Communication in EU-Russia Relations, Tensions, Challenges and Opportunities*. London: Palgrave Macmillan.
- Pashentsev, Evgeny (2010): *Information Warfare as a Part of Communication Management in Contemporary Russia*. V: Mohammadbagher Forough: *At War for Peace*. Oxford: Inter-Disciplinary Press, 145–153.
- Pashentsev, Evgeny (2013): *The Strategic Communication of Russia, China and the USA in Latin America: War or Peace?* V: Kuusisto, Rauno and Erkki Kurkinen (eds.). *Proceedings of the 12th European Conference on Information Warfare and Security*. University of Jyväskylä, Finland 11–12 July 2013.
- Paul, Christopher (2011): *Strategic Communication: Origins, Concepts and Current Debates*. Santa Barbara: Praeger.
- Reid, Judith (2018): *Defense against Negative Strategic Communication*. *Connections: The Quarterly Journal* 17 (3): 52–60.
- Sun, Cu (2007): *Umetnost vojne* (3. dopolnjena izdaja). Ljubljana: Amalietti & Amalietti.
- Wallenius, Claes and Sofia Nilsson (2019): *A lack of Effect Studies and of Effects: The Use of Strategic Communication in the Military Domain*. *International Journal of Strategic Communication* 13 (5): 404–417.
- Wilbur, Douglas (2017): *Propaganda's Place in Strategic Communication: The Case of ISIL's Dabiq Magazine*. *International Journal of Strategic Communication*, 11 (3): 209–223.
- Zerfass, Ansgar, Dejan Verčič, Howard Nothhaft and Kelly Page Werder (2018): *Defining the Field and its Contribution to Research and Practice*. *International Journal of Strategic Communication*. Published online: 13 August 2018: 487–505.

VIRI

- Directorate General for External Policies. Policy Department (2016). *EU strategic communications with a view to countering propaganda*. European Union.
- English Oxford *Living Dictionaries*. Dostopno prek <https://en.oxforddictionaries.com/definition/post-truth>, 22. 3. 2019.
- European Parliament resolution of 23 November 2016 on EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties (2016/2030(INI)).
- EU's Action Plan on Strategic Communication (2015). Ref. Ares 2608242 - 22/06/2015.
- International Staff (2009). *NATO Strategic Communication Policy*. SG(2009)0794.
- Joint Publication 1-02: »Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms«, Washington D.C., 12 April 2001 /as amended through 17 March 2009/.

- Miami University: Strategic Communication. Dostopno prek <https://miamioh.edu/academics/majors-minors/majors/strategic-communication.html>, 22. 3. 2019.
- NATO Parliamentary Assembly. Countering Russia's Hybrid Threats: An Update. Special Report (Lord Jopling, Special Rapporteur). 1 October 2018.
- Sputnik News (47 člankov objavljenih na temo Rusija-EU v obdobju od 1. 1. 2018 do 31. 12. 2019).
- Strategic Communications. Dostopno prek https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/2116/%20Questions%20and%20Answers%20about%20the%20East%20StratCom%20Task%20Force, 25. 3. 2019.
- The Disinformation Digest (47 odzivov na članke objavljene v Sputnik News v obdobju od 1. 1. 2018 do 31. 12. 2019).
- Westenkirchner, Peter. E. Framework Concept »Integrated Communication in Multinational Coalition Operations within a Comprehensive Approach«. Dostopno prek https://en.wikipedia.org/wiki/Strategic_communication#cite_note-6, 21. 3. 2019.